

Sanna Karkulehto

Salonkikelpoiset queerit? Queer chic, heteronostalgia ja Sinkkuelämää

En pidä nostalgista, se on vähäpätöinen tunne – – .

Pedro Almodovar¹

”Onko vastakkaisesta sukupuolesta tullut vanhanaikaista?” kysyy Carrie Bradshaw (Sarah Jessica Parker) kolumnia kirjoittaessaan *Sinkkuelämää* (*Sex and the City*, USA 1998–2004)-sarjan jaksossa ”Bi-elämän piruetit” (*Boy, Girl, Boy, Girl...*). Kuten käytännössä kaikissa sarjan jaksoissa, tässäkin episodissa käsitellään sukupuolta ja seksuaalisuutta. Monille tutuksi tulleesta kvartetista, sinkkunaisista Carriesta, Charlottesta (Kristin Davis), Mirandasta (Cynthia Nixon) ja Samanhasta (Kim Cattrall), kertovan sarjan keskuhenkilö kirjoittaa jokaisessa jaksossa kolumnia, joka palvelee katsojia jakson sisältöjä kommentoivana paratekstinä. Carrien kolumnit käsittelevät yleensä sukupuoleen, seksiin tai seksuaalisuuteen liittyviä aiheita ja ovat sidoksissa naisten toimintaan sarjassa.

Analysoin queer-näkökulmasta *Sinkkuelämää*-sarjan ”Bi-elämän piruetit”-jakson tapaa käsitellä sukupuolta ja seksuaalisuutta. En ota kantaa sellaisiin sarjan aikana esiteltyihin seksuaalisuutta käsitteleviin tai sivuaaviin aiheisiin kuin esimerkiksi irtosuhteet ja promiskuiteetti, heteroydinperhekritiikki tai lesbo- ja homoseksuaalisuus. Sen sijaan tarkastelen kahta teoreettista, seksuaalisuuteen sidok-

sisssa olevaa käsitettä sarjan kontekstissa: esittelen queer chic- ja heteronostalgia-käsitteitä ja analysoin, kuinka ne aktualisoituvat.

Tarkastelemani jakson nimi, ”Bi-elämän piruetit” (*Boy, Girl, Boy, Girl...*), antaa katsojalleen enteen: tällä kertaa sarjassa liikutaan tiukkarajaisen, heteronormatiivisuuden kyllästämisen keskustan sijaan sukupuolen ja seksuaalisuuden esitysten raja- mailla. Jakson teemoiksi voi karkeasti nimetä feminiinisuuden ja maskuliinisuuden rajojen sekoittumisen, ristiinpukeutumisen ja biseksuaalisuuden. Kaikki ovat teemoja, joissa ”poikien” ja ”tyttöjen” määritelmistä – siis vastakkaisista sukupuolista tai sukupuolirooleista ja -identiteeteistä – voidaan ajatella Carrien kysymyksen mukaisesti tulleen ”vanhanaikaista”. Carrien kysymys iskee suoraan siihen kulttuuriseen muutokseen, joka on ollut nähtävissä 1990-luvun puolivälistä tähän päivään. Perinteisestä, kaksinapaiseen heteroseksuaalisuuteen rajoittuvasta sukupuoli- ja seksuaalisuuskäsityksestä näyttää tulleen trenditietoisissa kulttuuri- ja mediaesityksissä auttamattomasti vanhanaikaista – queer-flirtillä kun voi erottua massasta. Erityisesti queeria on alettu käyttää hyväksi (audio)visuaalisessa kulttuurissa ja vielä erityisemmin mainonnan ja populaarikulttuurin alueilla.² 1990–2000-lukujen

vaihde on ollut kaupallisen queer-estetiikan, queer chicin, kulta-aikaa.

Vaikka queer chic tekee queeriuden näkyväksi ja tekee toivottavasti siten lesbojen, homojen sekä trans- ja bi-ihmisten käytännön elämää helpommaksi, siihen on ilmionä suhtauduttu varauksellisesti. On esitetty, että trenditietoinen nykykulttuuri vain hyväksikäyttää queeria omiin tarpeisiinsa ja kolonisoisi sitä vääjäämättä.³ Queer chiciin liittyvä queer-eroottisuus ja sen estetiikalla leikkely ei ole poliittista – ainakaan siis siinä mielessä kuin queer-tutkijat ja -aktivistit toivoisivat – eli kyseessä ei ole muutostavoitteinen, asenteisiin vaikuttava toiminta eikä heteronormista poikkeavien identiteettien (de)konstruointi.⁴ Heteronormatiivia häiritseviä queer-identiteettejä on mahdollista rakentaa vain normien määräämien väkivaltaisten kieltojen ja poissulkemisten väliin jäävässä tilassa, ja tällainen identiteetin tuottaminen on usein hidas ja tuskallinen prosessi.⁵ Sillä ei ole mitään tekemistä populaarikulttuurin usein leikkimielisen ja korkeintaan hännäävän queer chicin tai -estetisoinnin kanssa, jossa rakennetaan queeriutta lähinnä heteronormin tarpeisiin.⁶

Populaarikulttuurisen ja kaupallisen queer chic -ilmiön myötä queerista on muodostunut eksotiikkaan jännittävästi viittaava elementti, jossa pätee

Stuart Hallin määrittelemä toiseuden käsittelyn kaksoisstrategia: queeristä on tullut eksootista, villiä, alkukantaista ja kiehtovaa, mutta samalla myös torjuttavaa ja pelottavaa.⁷ Hallin ajatuksen pohjalta esitän, että queerin *chic* status nykyisessä kulutuskultuurissa tarkoittaa, että joko 1) queeria pidetään eksoottisena ja mielenkiintoisena mutta edelleen torjuttavana poikkeamana, johon voidaan ottaa vaivattomasti etäisyyttä ja jota vasten heteroseksuaalisuutta peilataan normina ja normaalina, tai 2) pelottava queer kesytetään valtavirtakuluttajalle sopivaksi ja suvaittavaksi – siedettäväksi – tietyn strategisin keinoin.

Kompensaatioin ja kiintiön salonkikelpoisuuteen

Queeria kesyttäviä strategioita on useita. Yksi tapa on tarjota valtavirtakuluttajille kompensointia: kun mediassa rohjetaan esittää radikaalisti heteronormista poikkeavaa seksuaalisuutta, päädytään esimerkiksi sukupuoliä – miehiä ja naisia – esittämään taantumuksellisin keinoin. Horjutetaan siis rajoja ja dekonstruoidaan identiteettejä seksuaalisuuden representaatioissa, mutta tuotetaan muita identiteettejä määrittäviä kategorioita, kuten vaikkapa sukupuolta, edelleen konservatiivisesti. Queer seksuaalisuus tulee valtavirtakatsojalle turvallisemmaksi eikä niin uhkaavaksi, kun muut identiteettejä konstruoivat kategoriat pysyvät horjumattomasti perinteisen arvohierarkian mukaisilla paikoillaan. Esimerkiksi homomiehistä kertova brittisarja *Älä kerro äidille* (*Queer as Folk*) on homokuvauksessaan monella tapaa kumouksellinen, mutta se on siitä huoli-

matta (tai juuri sen vuoksi) jämähtänyt sukupuolten esityksissä binaaristen oppositioiden välittämiin, masentavan vanha-aikaisiin mies- ja naiskuviin. Sarjan päähenkilöiksi asemoidut miehet toimivat aktiivisesti julkisissa tiloissa ja sivuhenkilöiksi asetetut naiset esitetään passiivisiksi, yksityiseen tilaan (eli kotiin) sidotuiksi.⁸

Queer *chic* -kompensaatiota tehdään myös muiden identiteettiä määrittävien kategorioiden kuin sukupuolen alueilla. Ei riitä, että queer *chic*in edustaja on useimmiten homomies. Lisäksi kyseinen homomies on tavallimminkin valkoinen, keskiluokkainen ja kaupunkilainen. Hän on sulautunut mahdollisimman hyvin valtaväestöön, eli hänet on ”hyväksytty” osaksi heterovaltavirtaa ja hän on siten ”edustuskelpoinen”. Hyväksytyksi – edustus- tai salonkikelpoiseksi – tuleminen on neuvottelun tulosta koko sukupuoli- ja seksuaalisuustuotannossa, ja neuvottelu vaikuttaa väistämättä konstruktioiden luonteeseen. Queerin salonkikelpoisuudesta on alkanut tulla jo selviö, kunhan muistetaan, että queer ei saa olla liian queer. Tällaisessa neuvottelussa rakennetaan heteronormatiivista ja ”heteroystävällistä” homoseksuaalisuutta ja queeriutta, jotka väistämättä perustuvat ajatukseen marginaaliin asetettujen tavoitteesta sulautua valtaväestöön (mitä alettiin viimeistään AIDS-kriisiin liittyvien homovainojen aikaan kyseenalaistaa). Integraatiossa valtaväestöön tehdään myös jälleen – tällä kertaa marginaalin ”sisällä” – selvää erontekoa johonkin toiseen. Tässä tapauksessa toisiksi asettuvat ei-toivotut queer-representaatiot. Erontekoa tehdään siis representaatioihin, joissa on ”ikävästi” nä-

kyissä esimerkiksi luokka, varallisuus tai yhteiskunta-asema (ala- ja työväenluokkaisuus), etnisyys (ei-valkaisuus), alueellisuus (periferiat), maalaisuus (vs. kaupunkilaisuus), ikä, ruumis, ulkonäkö tai terveydentila. Rajaa vedetään myös muihin ”perverssiyksiin”, joiden toivotaan edelleen pysyvän pimennossa, kaapissa.

Toinen queerin uhkaavuutta taltuttava strateginen keino on tehdä queerista itsestään kesy: mediaviihteen queer onkin usein hajuton ja mauton ja ennen kaikkea seksitön, monesti myös identiteetiton. Näin queerin vaaralliseksi koettu toiseus hallitaan, kahlehditaan ja segmentoidaan. Tyydytään niin sanottuihin kiintiö-queereihin, jotka ovat edellä mainitun kompensointiläpäisemiä ja/tai sen lisäksi vielä kesytettyjä homomiehiä. Televisio- ja elokuva-vihteen kiintiöhömot edustavat useasti vain yhtä (hetero)normien sisälle mahdutettua homouden kuvaa. Mediaviihteen homo on yleensä elegantti, trendikäs, hyvin toimeentuleva, valkoinen kaupunkilaismies eli yksi homon niin sanotuista positiivisista stereotyypeistä, joka on helppo hyväksyä. Tai hän on kesytetty kiintiöhomo: tallukkamainen ja nallemainen tovelisankari (tosin erittäin huoliteltu ja hienostunut nalle: tovelit ovat Burman silkkiä tahi trendien huipulla olevaa, hävyttömän hintaista huippubrändiä). Kiintiö- ja kompensointihomoista käyvät vaikkapa juuri *Sinkkuelämä*-sarjan joka (hetero)naisen luottoystävä Stanford (Willie Garson), jossa on myös hienostuneen nallukan vika, tai *Will & Grace*-sarjan ”ihanneväyehdokas” Will (Eric McCormack), joka vielä esitetään aseksuaaliseksi ja jon-

ka seksuaali-identiteettiä ei suurin surminkaan käsiteltäisi muutoin kuin sitcom-huumorin lieennyttämänä. Voidaan puhua myös heteronormin mukaisesta queerien esittelystä, ”naistenlehtikelpoisuudesta”¹⁹.

”Poika, tyttö, poika, tyttö...”

Mutta palatakseni takaisin *Sinkku-elämään*, ”Bi-elämän piruetit” -jaksossa tapahtuu muun muassa seuraavaa: Miranda, joka määrittynyt työorientoituneisuutensa, parisuhdekammonsensa ja virkamiestyypisen pukeutumisenensa vuoksi sarjan naisnelikosta konventionaalisesti ”maskuliinimmaksi”, pyrkii löytämään kadoksissa olevan ”sisäisen naisensa” chakra-kursilla, jossa sisäistä naiseutta etsitään ruumiillisella toiminnalla, tanssilla ja liikehinnällä. Samantha palkkaa assistenttikseen komean nuorukaisen, jolla sattumoisin on omat käsityksensä yrityksen henkilöstöhierarkiasta eli siitä, kuka on paikan pomo. Näin Samantha ja apulainen joutuvat törmäyskurssille. Carrien kertojajäänen mukaan apulaisen palkkaamisen myötä päädytään tilanteeseen, jossa samassa toimistossa on ”kaksi urosta”. Samantha erottaa assistenttinsa saman tien, koska ”uroksille” väistämättä tulee reviiiristiiriitoja ja epäselvyyttä siitä, kumpi onkaan lauman alfa-urok. Ja luonnollisesti jakson päätteeksi – sarjan juonikonventioita orjallisesti seuraten – Samantha laitetaan harrastamaan seksiä juuri erottamansa ex-alaisen kanssa. Heteroseksin avulla kompensoidaan sarjassa esitettyä julkista, aktiivista naisjohtajuutta, sillä Carrien mukaan seksin ollessa kyseessä Samanthaakin suostuu miehen pototettavaksi.

Charlotte, Miranda, Samantha ja Carrie testasivat myös feminiinisuuden ja maskuliinisuuden rajoja *Sinkku-elämää*-sarjassa”. Kuva: www.mtv3.fi/sinkkuelamaa/

Charlotte, sarjassa perinteisesti ”feminiinimmäksi” asemoitu nainen, puolestaan etsii ”sisäistä miestä” drag kingeä valokuvaavan miestaiteilijan ehdotuksesta. Valokuvaajalla on näyttely taidegalleriassa, jossa Charlotte työskentelee, ja hän pyytää tätä ristiinpukeutumaan seuraavaksi drag king -mallikseen. Hän rohkaisee Charlottea toteuttamaan sisäistä mieheyttä siitäkin huolimatta, että Charlotte epätoivoisesti – vaikka toisaalta kainon toiveikkaasti – epäro, koska ei ole ”butch eikä osaa vaihtaa autonrengasta”. Valokuvaajan charmista hurmaantunut Charlotte saadaan kuitenkin vakuuttuneeksi siitä, että ”sisäinen nainen” ja ”sisäinen mies” asuu meissä jokaisessa. Niinpä Charlotte vastoin odotuksia (Charlottehan tavoittelee sarjan naisista epätoivoisimmin heterodynerheidyttä) ristiinpukeutuu valokuvaustavarten, ja jakson lopussa hän poseeraa kuvaajalle ”miehenä”. Ulkoinen miehinen olemus saa Charlotten myös toimimaan ta-

voilleen poikkeavasti eli ”miehisesti”: hän tekee itse aloitteen ja harrastaa irtosuhteeksiä valokuvaajamiehen kanssa. Carrien kertojanaani toteaa, että Charlotte saattaa olla ”sellainen” mies (joka toimii seksuaalisesti aktiivisesti), mutta että ”sellaista” naista hänestä ei koskaan tulisi. Näin Charlotten aktiivisuus ja toiminnallisuus vesitetään (siis kesytetään) kätevästi.

Niin, ja entäpä itse Carrie? Carrie tapaa tuorehkoa ja nuorehkoa, biseksuaaliksi osoittautuvaa poikaystävänsä trendibaareissa ja bileissä, mutta jättää tämän – jälleen sarjan juonikonventioita orjallisesti seuraten – jakson lopussa. Perimmäiseksi suhteen päättymisen syyksi katsoja voi tulkita poikaystäväkandidaatin seksuaalisen suuntautumisen, joka häiritsee Carrieta sen julkitulosta lähtien ja jonka hän merkitsevästi määrittelee ”seksuaalisen orientaation puutteeksi”. Carrie kuvittelee seuralaisensa himoitsevan kyltymättömästi kaikkea mikä

liikkuu, olipa kyseessä sitten mies tai nainen. Poikaystävä vie Carrien jakson lopussa tapamaan ystäviään, jotka kaikki vaikuttavat Carrien mielestä biseksuaaleilta. Tultuaan pullonpyörytysleikissä naisen suutelemaksi Carrie toteaa olevansa ”liian vanhanaikainen tälle tyyllille” (kurs. SK). Hän päättää ”jättää kokeilun kakaroille ja viedä oman vanhan, heteron (*straight*) itsensä kotiin”. Katsojan ei tarvitse tehdä kovinkaan syväluotaavaa tulkintaa ymmärtääkseen, ettei *Sinkkuelämä*-sarjassa kyseisen jakson jälkeen enää tavata Carrien uutta seura-laista, saattikka ketään muita ”seksuaalisen päättämättömyyden tilaan” tuomittuja biseksuaaleja.

Carrie tuo suhtautumisessaan uuteen poikaystävänsä esille stereotyyppisen ajattelun, jonka mukaisesti biseksuaalit ovat 1) jatkuvasti uusia seksikumppaneita hakevia ja tunnepuolella vähintäänkin häiriintyneitä, sitoutumiskammoisia maanikkoja, 2) trenditietoisia, biseksuaalisuudella vain muodin vuoksi tyyllitteleviä (queer chic), ”oikeasti” heteroja tai homoja ja siten 3) kykenemättömiä vain tekemään jämäkästi päätöstä siitä, mitä oikeastaan sukupuoli ja seksisuhteissaan haluavat. Kiintoisaa on myös, että sarjassa esitelty biseksuaali mies esitellään *poikaystävä*ksi, Carrieta iältään huomattavasti nuoremaksi mieheksi, jonka nuoreen ikään viitataan toistuvasti. Nuorethan ”tunnetusti” ovat vielä ailahtelevia eivätkä välttämättä tiedä, mitä elämältään ”oikeasti” haluavat. Näin biseksuaalisuus identiteettinä voidaan sujuvasti sivuuttaa. Biseksuaalisuus on siis ihan jännää ja kivaa turismimielessä, mutta ”toellisuudessa” biseksuaalisuus

ei olekaan oikein chic. Eihän sitä ole edes olemassa.¹⁰

Heteroa nostalgiaa

Nostalgia – vääristelee ja muuttaa menneisyyden turvalliseksi, tutuksi paikaksi.

Anne Friedberg¹¹

Sen lisäksi että *Sinkkuelämä*-sarjassa esitellään perustarinatasolla kiintiöhomoja tai käydään turistimatkoilla homobaa-reissa, siinä lähdetään toisinaan myös ”queer-irrottelemaan”. Tuolloin sarjassa esitellään esimerkiksi jo mainittuja lesbosuh-teita, ristiinpukeutumista tai biseksuaalisuutta. Väitän, että queer-irrottelu tehdään sarjassa heteronostalgian nimissä. Heteronostalgia ilmenee nykykulttuurissa queer chic -ilmiönä, queeriudella leikittelynä ja jatkuvina queer-viitteinä mediassa. Heteronostalgia, eli kaippuu rik-kumattomaan, menetettyyn heteronormatiivisuuden aikaan, herätetään toistuvasti queer-viittein ja -representaatioin. Siten luodaan tarve palata heteronormiin.

Nyky-yhteiskunta on queeriuden kyllästämä jopa siinä määrin, että se on alkanut tuntua heteroutta ja heteronormia uhkaavalta: sukupuolten rajat ovat alkaneet hämärtyä, samaa sukupuolta oleville on annettu oikeus solmia virallinen parisuhde ja queer on alkanut vallata mediasa itselleen elintilaa enemmän kuin heteronormatiivisuuden rajoissa olisi ehkä suotavaa (tai olisi ennen ollut mahdollista). ”Puhdas” ja selvästi rajattu heteronormatiivisuuden ajatuks on tässä mielessä ajautunut (media)kriisiin. Kriisi pyritään selvittämään nostalgialla, joka rakentuu Hallin kuvaileman kaksoisstrategian mukaisesti viit-

tauksista toiseuden edustajiin ja queereihin, jotka herättävät samanaikaisesti sekä pelkoa että kaippuuta menetettyyn. Niihin kohdentuu sekä sivilisoituneen maailman kaippuu menettämässä alkukantaiseen, viattomaan, mutkattoman seksuaaliseen ja eroottiseen voimaan että pelko ”sivilisaation tuhoutumisesta, kun kaiken aikaa pinnan alla vaaniva pimeä villeys ryöstäytyy valloilleen, tai sen järkkymisestä, kun jatkuvasti ’laukeamaisillaan’ oleva hillitön seksuaalisuus purkautuu”.¹² Kulttuurissa lämmitellään siis sitä luontoon palaamisen nostalgiaa, jota aika ajoin hehkutetaan uskossa, että paluu toisi takaisin menetetyt ja alkukantaisen ja sitä myötä aidomman, lähempänä elämää ja ”luonnollisuutta” olevan.

Paitsi että eksotisoitu ja erotisoitu queer viittaa hallilaisittain alkukantaiseen seksuaalisuuden voimaan, se viittaa samalla myös entisiin ”hyviin” aikoihin, jolloin heteroseksuaalisuus oli ainoa yhteiskunnassa ”virallisesti” olemassa oleva seksuaalisuuden muoto. Viitatessaan populaarikulttuurissa itseensä queer viittaakin siten samalla paradoksaalisesti myös aikaan *ennen* queeria, ennen julkista ”olemassaoloaan”. Ja sen kautta voidaan nostalgisoida vanhaa, ”alkuperäistä”, ”luonnollista” ja ”viatonta” aikaa, kun queeriuudesta ei tarvinnut välittää tai sen olemassaolosta ei edes tiedetty – tai jos tiedettiin, se kiellettiin. Kyseessä on kaippuu aikaan, jolloin ei tarvinnut edes ymmärtää, että queer on ollut aina läsnä ja läpäissyt koko kulttuurin tai että se on vaikuttanut kulttuurimme kehitykseen monitasoisesti ja monipuolisesti, sukupuolten, seksuaalisuuksien ja identiteettien merkityksiä mo-

neuttaen.

Heteronostalgia tulee paradoksaalisesti esiin useissa kulttuurimme queer-representaatioissa, joissa queeria käytetään pönkittämään heteronormatiivista valtaa. Esimerkkejä heteronostalgiaa ovat vaikkapa queeriin viittaavat mainokset, joissa heteronormi palautetaan kuitenkin lopuksi paikoilleen. Aivan oivalliseksi esimerkiksi käy kevytlevitemainos, jossa nuori mies ajautuu erotiikannälässään vahingossa trans-miehen kotiovelle mutta löytää lopulta harharetkiltään nuoren naisen asuntoon, jonne oli alun pitäen tavoitellutkin.¹³ Esimerkiksi käy myös *Sinkkuelämä*. Siinä on selvästi näkyvissä, kuinka heteronostalgia toimii: Sarjassa leikitellään (ainakin pinta-tasolla) erilaisilla, heteronormista poikkeavilla seksuaalisuuksilla ja tehdään erilaisia roolinottoja ja performansseja. Näin siinä ruokitaan valtaviirtakatsojan heteronostalgian ja -kaipuun ”nälkää” eli ruokitaan kaipuuta aikaan, jolloin heteronormit olivat muuttumattomia ja vakaita ja rajat sukupuolten ja seksuaalisuuksien välillä selviä. Nälkä sammutetaan palauttamalla heterojärjestys aina lopuksi paikoilleen ja uomiinsa. Sarjan queer-performanssit perustuvat siihen, että kaikki tietävät, kuinka asioiden tila ”oikeasti” on. Kaikki esimerkiksi tietävät, että Carrie on umpihetero, mutta status quota on jännittävä horjuttaa asettamalla umpihetero seurustelemaan biseksuaalin kanssa. Samoin ristiinpukeutuva ja seksuaalisesti aktiivinen Charlotte on ”todellisuudessa” heterodyinperheestä uneksiva, konventionaalisesti feminiininen ja passiivinen nainen. Lisäksi Charlotten drag toimii sarjassa vain heteroseksin

jännittävänä esileikkinä.

Ja ettei kenellekään jäisi epäilystä siitä, ettei heterojärjestys enää hallitsisi, epäilyt häivytetään ja usko heterojärjestykseen palautetaan aina lopulta paikoilleen. Heterouskoa pönkitetään, jotta se ei horjuisi. Status quota on jännittävä horjuttaa, kun tiedetään, että se tapahtuu hetkellisesti ja on aina palautettavissa.

Heteronostalgia on näin toivetta palata ”viattomuuden” aikaan eli aikaan, ennen kuin mediassa, mainonnassa, taiteessa ja tieteessä alettiin tehdä näkyvästi ja julkisesti butlerilaista ”sukupuolihäiriköintiä”. Heteronostalgiaa kaivataan aikaan ennen ”pervovallankumousta”, jonka jälkeen hetero-oletus on täytynyt oppia kyseenalaistamaan. Kyse on kaipuusta aikaan ennen jälkimodernia ”uutta” aikaa, jolloin kaikissa identiteeteissä ja niiden toistoissa alettiin nähdä epäyhtenäisyyksiä, säröjä ja toisin toistamisen (tai toisin lukemisen, toisin katsomisen) mahdollisuuksia. Heteronostalgiaa ikävöidään siis aikaa, jolloin heterous oli kyseenalaistamattomasti normi ja ainoa olemassa olevaksi määritelty tai ainoa yleisesti hyväksytty tapa toteuttaa seksuaalisuutta. Hetero-oletus oli ”faktaa” ja kaikkialla elettyä elämää ja todellisuutta sekä ainoa näkyvissä oleva malli, johon samastua tai johon nojata.

Huomattavaa tässä on, että heterous on aina ennenkin luonnollisesti ollut ”se ainoa” olemassa oleva elämäntapa ja kaiken läpäisevää todellisuutta vain *illusion* tasolla. Mutta tuolloin, ennen queeriuden (media)vallankumousta, *illusio* ei ollut vielä särkynyt eikä ajatuksen *illusion*omaisuutta ollut tehty näkyväksi.

Eli kaiken hyvän lisäksi heteronostalgiaa viitataan aikaan, johon ei ole enää paluuta ja jolloin ei tarvinnut uskoa, että sateenkaarikansakin voi elää ja voida hyvin. Kyse on tässä mielessä myös muka-monoliittisestä kulttuurista¹⁴, joka nostalgisoi niin sanottua viattomuuden aikaa, jolloin homoista ja muista queereista ei tiedetty, kun he olivat kaapeissa eivätkä voineet olla olemassa eivätkä kulkeneet ennen päivänlaskua, kun he olivat osa julkista salaisuutta.¹⁵ Heteronostalgian esille nostamisessa osoitetaan, kuinka mukamonoliittinen kulttuuri oikeasti on. Eli palatakseni vielä tämän luvun alussa siteeraamaani Anne Friedbergin lausumaan: ”Nostalgia – – vääristelee ja muuttaa menneisyyden turvalliseksi, tutuksi paikaksi.”¹⁶

Queeriutta on ollut aina, mutta aikaisemmin se on voitu kieltää ja sulkea kaappiin. Tätä queeriuden yhteiskunnallisen kaapin aikaa kaivataan ja nostalgisoidaan. Anu Koivusen mukaan nostalgia on terapeuttista, koska sen auttaa kollektiivista subjektia selviytymään kultaisen, eheyden (!) ja varmuuden ajan menetyksestä.¹⁷ Itsetetoksen kautta voidaan ajatella, että *edes ennen* kaikki oli toisin, *edes silloin* pervot eivät tulleet vastaan joka mediassa häiritsemään yhteiskunnallista heteroidylliä.

Viitteet

¹ Pedro Almodóvar, sit. Sinisalo 2004.

² Rossi 2003, 152–153; Mistry 2000.

³ Ks. esim. Roseneil 2000, 38–39.

⁴ Ks. Dyer 1989, 31.

⁵ Butler 1990, 135–136, 145–146; Pulkkinen 1993, 308 ja Kekki 1999b, 95.

⁶ Onneksi voimme kuitenkin foucault'laisittain todeta, että "ei mitään paha, ettei jotain hyvääkin": toki heteropoliittisesti korrekkit homouden esitykset ovat vapautaneet queerin valtamediaan, ja jokainen queer-representaatio luonnollisesti muokkaa kuvaa seksuaalisuuksista eikä aina välttämättä vain kolonisoiden. Tässä mielessä myös queer chic tekee tilaa uusille queer-esityksille ja tekee joskus ehkä säröjäkin (vaikka sitten tahattomasti) perinteisiin seksuaalisuuskien ja erityisesti queeriuden esityksiin.

⁷ Löytty 1994, 119; ks. myös Hall 1999, 170, 199.

⁸ Ks. Karkulehto 2001, 36.

⁹ Juvonen 2004.

¹⁰ Vrt. Kangasvuo 2004.

¹¹ Anne Friedberg, sit. Koivunen 2001, 324.

¹² Hall 1992, 281–282, ks. myös Hall 1999, 170.

¹³ Ks. Kevyt Lätta -margariinimainoksesta Rossi 2003.

¹⁴ Termistä "muka-monoliittinen" kiitän vuoden 2003 valtakunnallisten kulttuurintutkimuspäivien (Helsinki, Mediakeskus Lume 12.–13.12.2003) queer-työryhmän jäseniä.

¹⁵ Vrt. Juvonen 2003.

¹⁶ Sit. Koivunen 2001, 324.

¹⁷ Koivunen 2001, 330, 344.

Lähteet

Butler, Judith (1990), *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London, New York: Routledge.

Dyer, Richard (1989), Elokuvan toinen historia. Lähikuvassa Richard Dyer. Haastattelijana Martti Lahti. *Lähikuva* 2/1989.

Hall, Stuart (1992/1981), Valkoisuus heidän silmissään. Suom. Veikko Pietilä. Teoksessa Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.), *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino, 265–295.

Hall, Stuart (1999), *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha

Herkman. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tuula (2003), *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia*. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tuula (2004), Alustus-puheenvuoro *Pervot pidot* -seminaarissa. *Pervot pidot*, Turun valtakunnallinen lesbo-, homo- ja queer-tutkimusseminaari, Turun yliopisto 8.10.2004.

Kangasvuo, Jenny (2004), *Wanna be bi? Biseksuaalisuus suomalaisessa lehdistössä*. Teoksessa Sanna Karkulehto & Kati Valjus (toim.), *Valtamedia/Vastamedia*. Acta Universitatis Ouluensis, Humaniora. Oulun yliopisto (tulossa).

Karkulehto, Sanna (2001), "Alas heterojen fasistinen oikeaoppisuus." *Queer as Folk* -sarjan politiikkaa ja estetiikkaa. *Lähikuva* 1/2001, 25–39.

Kekki, Lasse (1999), Queer-teoria ja homoliike. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.), *Homo Fennicus: Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 206–207.

Koivunen, Anu (2001), Takaisin kotiin? Nostalgiaselityksen lumo ja ongelmallisuus. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen ja Mari Pajala (toim.), *Populaarin lumo - mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto, Mediatutkimus, 324–350.

Löytty, Olli (1994), Niilin lähteillä - tutkimusmatka länsimaiseen Afrikkadiskurssiin. Teoksessa Marjo Kylmänen (toim.), *Me ja muut. Kulttuuri, identiteetti, toiseus*. Tampere: Vastapaino, 113–130.

Pulkkinen, Tuija (1993), Keino-tekoista seksiä? Luonto, luonnottomuus ja radikaali sukupuoli-politiikka. *Tiede ja edistys* 3/1993.

Mistry, Reena (2000), From 'Heart and Home' to a Queer Chic: A Critical Analysis of Progressive Depictions of Gender in Advertising. www.theory.org.uk/mistry.htm. Linkki tarkistettu 7.8.2004.

Roseneil, Sasha (2000), Post-moderneja seksuaalisuuden muutoksia: Queer viitekehysten ja vaikutteena. *Naistutkimus – Kvinnoforskning*, 2/2000.

Rossi, Leena-Maija (2003), *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.

Sinisalo, Kati (2004), Kansan kiihottaja Pedro Almodóvar. *Helsingin Sanomat* 25.9.2004, C1.